

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

besprak ook enkele therapeutische aspecten, zoals het gevaar om als therapeut te 'verharden' als tegenoverdrachtsreactie, en de rol van steun, die in functie van een proces van 'optimale desillusionering' begrepen moet worden en dus niet als complete Ander.

Na de lunch liet Dirk Bryssinck ons in sneltreinvaart kennismaken met de werking van ontmoetingshuis Villa Voortman. Dit succesvolle initiatief richt zich tot mensen wier middelenverslaving samengaat met psychotische problematiek en wier leven en behandelgeschiedenis getekend worden door uitsluiting op alle vlakken (dakloos, werkloos, geen sociaal netwerk, ...). Dus tot hen die veelal bestempeld worden als 'therapiere-sistent', 'chronisch' of 'onbehandelbaar'. De radio- en videogetuigenissen van bewoners toonden aan dat het project erin slaagt sociale verankering, plezier en autonomie in verbondenheid met anderen te realiseren, en dat de bewoners op die manier uit hun sociale isolement geraken. Voortbouwend op principes uit de sociale psychiatrie en de therapeutische gemeenschappen, leert dit project ons hoe de vormgeving van de instelling *an sich* cruciaal is voor het bewerkstelligen van overdracht in een populatie die gekenmerkt wordt door een totale ontkoppeling van de band met de Ander. Tot slot getuigde Wim Vens over zijn werk in een dagcentrum van De Sleutel in Brugge, waar hij aan de slag is gegaan als afdelingshoofd. Hij kondigde zijn verhaal aan als een 'toetje met een bittere nasmaak': waar de vorige lezing aantoonde hoe de organisatie van een instelling ten dienste kan staan van Eros, illustreerde deze laatste lezing inderdaad hoe die evenzeer kan meegaan in het spoor van de doodsdrijf. Zo werd in deze instelling bijvoorbeeld gebruik gemaakt van een digitaal patiëntendossier waar de te verwachten dood van de verslaafde patiënt voorgeprogrammeerd was als een aan te vinken vakje. In zijn zoektocht naar een uitweg uit deze 'doodseconomie' belichtte Vens het belang van het concept 'acting out'. Door een crisis niet te begrijpen als

weerstand maar als een 'acting out' die zich richt tot de Ander, worden de hulpverleners uitgedaagd dergelijke situaties te benaderen als een mogelijk startpunt voor therapeutisch werk.

Tot slot: hoewel het een prachtige lentedag was, hadden de afwezigen ongelijk. De dialoog tussen casuïstiek en theorie, die als een rode draad door alle bijdragen liep, heeft het talrijke publiek heel wat stof tot nadenken gegeven om het werk met verslaafde subjecten in een instelling te organiseren vanuit een psychoanalytische ethiek.

Ruptures en racen

Verslag van

Ruptures — EPF-congres [Turijn, 9-13 april 2014]

SASKIA SCHMITZ-KOOIJ

De blauwe regen staat in bloei en een voorjaarszon begeleidt mij op mijn wandeling langs de rivier de Po, op weg naar een hotel in Turijn. Langs de oevers liggen mooie parken. Op een bordje staat te lezen dat aan het begin van de vorige eeuw een zweefboot ging tussen Turijn en Triëst, de stad waar dichter Rilke verbleef. Hij had een relatie met Lou Andreas-Salomé. Ik word een beetje dromerig. Op de rivier schuiven roeiers voorbij. In het land waar Lacan ontvingen werd na zijn breuk met de Franse psychoanalytische vereniging en waar hij zijn eerste schaduwconferentie hield (Rome, 1953), zal ik een congres over 'ruptures' bijwonen. Ik denk terug aan de geslaagde Lacan-cursus, die plaatsvond in de weken voorafgaand aan de conferentie. Het lijkt of alles doorgaat. Niks 'ruptures', het sluit mooi aan! Toch betekent een congres voor mij ook even weg zijn van de dagelijkse praktijk en genieten van een andere omgeving in gezelschap van gelijkgestemden.

Het zevenentwintigste congres van de European Psychoanalytical Federation begint met een werkgroep over de specifieke kenmerken van psychoanalytische behandeling (Working Party on the Specificity of Psychoanalytic Treatment Today): woensdagmiddag twee sessies en donderdag vier. Het gaat over drie uren uit de analyse van een man. De uitnodiging aan eenieder is vrij te associëren. Het is intensief werk, niet alleen positioneel, maar steeds boeiend. Deze gezamenlijke inspanning geeft mij energie en motivatie om in eigen praktijk mijn werk te doen. Het toont de kracht en werkzaamheid van het associatieve proces en dat brengt een zekere opwindingsgolf teweeg. Naast deze particuliere pret wordt met behulp van ons aller inbreng onderzoek verricht. Aan de hand van bandopnames en aantekeningen, gemaakt tijdens deze werkgroepen die nu al acht jaar georganiseerd worden, proberen de onderzoekers meer te weten te komen over genoemde kenmerken.

Op vrijdagmorgen opent voorzitter Frisch het officiële gedeelte van het congres. Vicevoorzitter Ylander vertelt ons dat bijna negenhonderd psychoanalytici aan het congres deelnemen en spoort ons aan het lustprincipe te volgen, zowel op het congres als in de stad! Gerhard Schneider geeft een mooie openingslezing: *Einschnitte, Einrisse und Inseln*, vormen van <ruptures>. Hij behandelt verscheidene vormen van <breuken> in een analyse en maakt de vergelijking met de pauze in een gedicht, die een ademteug kan zijn naar de volgende strofe. Zo kan een breuk transformeren naar een cesuur en kan een verbinding van het voorgaande met het daaropvolgende ontstaan. Diezelfde dag valt te beluisteren dat in 1925 de Società Psicoanalitica Italiana (SPI) is opgericht door Edoardo Weiss en Marco Levi-Bianchini. Tegenwoordig wordt de SPI geleid door Antonino Ferro. Er bestaat in Italië een tweede vereniging, de Associazione Italiana di Psicoanalisi (AIPSI), en deze staat onder leiding van Adolfo Pazzagli. Bijdragen van Italiaanse psychoanalytici aan hedendaagse vakliteratuur vinden brede

waardering vanwege de originele ideeën en creatieve manier waarop deze overgebracht worden. Verder vermeldenswaardig: de huidige voorzitter van de IPA is de Italiaan Stefano Bolognini.

Een van de bijzondere bijdragen aan het congres is de weloverwogen en aangrijpende voordracht van Rob Wille over continuïteit en discontinuïteit. Aangrijpend vind ik zijn verhaal door de beschrijvingen van het contact tussen analyticus en patiënt in een psychoanalyse. Hiermee maakt hij inzichtelijk hoe continuïteit verband houdt met aspecten (setting, omgeving, interactionele en technische factoren) die permanent of constant zijn in de beleving van de patiënt, en andere die dat juist niet zijn. Door de afwisseling van continuïteit en discontinuïteit ontstaat een ritme in het psychoanalytische proces dat geïnternaliseerde ritmes uit de prille kindertijd weerspiegelt. Zo worden vroege vormen van psychisch en sensorisch functioneren toegankelijk. Tijdens de voordracht is op de achtergrond een orkest te horen dat repeteert in een aangrenzende ruimte. Het past bij het onderwerp, en de levendige discussie na afloop vormt een waardige afsluiting.

Op vrijdagavond is er feest voor de kandidaten in een villa aan de rivier. Eerst een aperitief op de veranda met uitzicht op de kade aan de overkant. Fijne gesprekken voer ik die avond en na het diner wordt flink gedanst. Het gaat door tot in de kleine uurtjes. De volgende ochtend vaar ik met de boot naar het congres. De eerste voordracht is al voorbij.

Die dag volg ik lezingen, een IPSO-supervisie (IPSO is de kandidatenafdeling van de EPF) en ik lunch met Russische analytici die we een paar jaar eerder ontmoetten tijdens een kandidatenwisseling tussen Amsterdam en Moskou. Zij zijn de tweede generatie analytici in hun land en met hen praten doet mij erbij stilstaan dat we in Nederland een geschiedenis hebben die problemen met zich mee kan brengen, maar waar we ook op kunnen bogen. 's Avonds een aperitief en daarna een diner met Nederlandse

kandidaten op het Piazza Vittorio Veneto, een fraai groot plein met leegte en aan weerszijden ook terrasjes.

Op zondagmorgen sluit Ronald Britton af met een mooie lezing. Hij betoogt dat de oedipale situatie in iedere ontwikkelingsfase opnieuw doorgewerkt kan worden, maar dat regressie kan volgen op emotioneel trauma. Het verleden wordt het heden, in plaats van dat het verleden informatie verschaft over het heden. Hij stelt dat het oedipuscomplex kan worden opgelost door de depressieve positie door te werken en andersom. Als dit gebeurt, ontstaat een niet weten, een 'onzekere positie', omdat elke nieuwe ontwikkelingsfase het nodig maakt dat de cyclus op een nieuwe manier wordt doorgewerkt. Het is ingewikkeld.

Misschien is het nu ook genoeg geweest. Ik verlaat het congres en begeef me naar het dak van congrescentrum Lingotto dat is gevestigd in de voormalige Fiatfabriek. Deze

werd in 1912 opgericht door Agnelli. De kunstverzameling van de familie Agnelli is ondergebracht in een galerie op het dak. Aangenaam verrast ben ik door drie schilderijen van Matisse. Voor *Intérieur au phonographe* en *Femme et anémones* blijf ik lang zitten.

Dit verhaal over een geweldige en leerzame week sluit ik daar af, op het Lingottodak, een immense racebaan met van die opstaande randen. Het wegdek is afgesleten. Hier stel ik mij voor hoe de auto's getest werden door ze te laten racen. Hier werd dus onderzoek aan de 'auto' gedaan, het oud-Grieks voor 'zelf-'. Het gaat over versnellen en vertragen (ritme, continuïteit en discontinuïteit), uit de bocht vliegen (een vorm van 'rupture') en in ontwikkeling zijn. Nooit bij stilgestaan dat er overeenkomsten zouden kunnen zijn tussen racen en psychoanalyse.